

Чернігівський національний педагогічний університет
імені Т. Г. Шевченка
Національний технічний університет України "КПІ"
Чернігівський національний технологічний університет

***Мова. Культура. Комунікація:
поширення інтегративних тенденцій у
сучасних дослідженнях мов і літератур***
Матеріали VIII-ї Міжнародної науково-практичної
конференції (28–29 квітня 2017 р.)

***Язык. Культура. Коммуникация:
распространение интегративных
тенденций в современных исследованиях
языков и литератур***
Материалы VIII-й Международной научно-
практической конференции (28–29 апреля 2017 г.)

***Language. Culture. Communication:
Spread of the Integrative Tendencies in the
Modern Language and Literature Studies***
Papers of the 8th International Scientific and Practical
Conference (April 28–29, 2017)

Чернігів 2017

УДК 811'11 + 811.112

ББК Ш 143

Ш 143.21

Мова. Культура. Комунікація: поширення інтегративних тенденцій у сучасних дослідженнях мов і літератур: Матеріали 8-ї Міжнародної науково-практичної конференції (Чернігів, 28–29 квітня 2017 р.). – Чернігів : Чернігівський національний педагогічний університет імені Т. Г. Шевченка. – 2017. – 208 с.

© Колектив авторів, 2017

У збірнику представлені результати сучасних розвідок у галузях лінгвокультурології, лінгвофілософії, семантики, зіставних студій, лінгвокогнітивних і лінгвопрагматичних досліджень дискурсу, методики викладання мов і літератур, літературознавчого аналізу текстів, прикладних аспектів мовознавства.

Організаційний комітет:

В. О. Дятлов, перший проректор ЧНПУ імені Т. Г. Шевченка, проректор з науково-педагогічної роботи, доктор істор. наук, професор, **голова оргкомітету**;

О. О. Борисов, кандидат філол. наук, доцент, завідувач кафедри германської філології ЧНПУ імені Т. Г. Шевченка, **співголова оргкомітету**.

Члени оргкомітету:

С. О. Жила, доктор пед. наук, професор, завідувач кафедри української мови та літератури ЧНПУ імені Т. Г. Шевченка;

А. А. Калита, доктор філол. наук, професор кафедри теорії, практики та перекладу французької мови ФЛ НТУУ "КПІ";

І. О. Гаценко, кандидат філол. наук, доцент кафедри філософії та соціально-гуманітарних дисциплін ЧНТУ.

Редакційна колегія:

О. Г. Васильєва, кандидат філол. наук, доцент кафедри германської філології ЧНПУ імені Т. Г. Шевченка;

Н. В. Деркач, кандидат філол. наук, доцент кафедри германської філології ЧНПУ імені Т. Г. Шевченка;

О. С. Конотоп, кандидат пед. наук, доцент кафедри мов і методики їх викладання ЧНПУ імені Т. Г. Шевченка;

В. В. Красавіна, канд. філол. наук, доц. кафедри української мови та літератури ЧНПУ імені Т. Г. Шевченка;

Н. В. Репех, кандидат філол. наук, ст. викл. кафедри германської філології ЧНПУ імені Т. Г. Шевченка;

Л. В. Пікун, кандидат філол. наук, доцент кафедри германської філології ЧНПУ імені Т. Г. Шевченка;

І. В. Ганжа, викл. кафедри германської філології ЧНПУ імені Т. Г. Шевченка.

*Рекомендовано до друку Вченою радою філологічного факультету
Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка
(Протокол № 8 від 20.04.2017 р.).*

- Polyphonie, Mehrsprachigkeit und literarische Kreativität / Hrsg. M. Bürger–Koftis, H. Schweiger, S. Vlasta. – Wien: Praesens, 2010. – S. 404–411.
10. Şurdum K. Kein Tag geht spurlos vorbei / K. Şurdum. – Eggingen: Edition Isele, 2002. – 105 S.

Чередник Т. П.

*Чернігівський національний педагогічний університет
імені Т. Г. Шевченка*

ПРЕЗЕНТАЦІЯ ТВОРІВ СУЧАСНОЇ ДИТЯЧОЇ ЛІТЕРАТУРИ ЯК ВИКЛИК ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ ВЧИТЕЛЯ ЛІТЕРАТУРИ

The article highlights a multidimensional issue of presenting contemporary works of foreign literature in class. It submits the analysis of biographical and literary-critical materials constituting the methodological basis for the teachers of World Literature. The author outlines the ways to prevent difficulties during the processing of newly introduced pieces of literature.

Завданням сучасної школи є підготовка підростаючого покоління до ефективної самореалізації в умовах складно організованого нестабільного суспільного простору. Кожного дня сучасна людина потрапляє в ситуації, що потребують негайного вирішення або формулювання власної позиції щодо проблем різної аспектності. Різностримовані медіальні впливи, переосмислення традицій/канонів та утвердження нових ідеологічних позицій створюють непрості умови для реалізації освітньої мети.

У центрі бурхливих процесів сьогодні знаходиться вчитель літератури взагалі і вчитель зарубіжної літератури зокрема, оскільки на уроках зарубіжної літератури об'єктом вивчення є твори різних національних літератур. Сьогодні учні нарешті отримали можливість познайомитися не тільки з класичними творами, що розповідають про минуле, а й поміркувати над проблемами сьогодення, віддзеркаленими в творах про сучасність, тому факт звернення до сучасної літератури в межах шкільної програми можна тільки вітати.

Заглиблення у світ, різнобарвний за етно- та соціокультурними характеристиками, намагання віднайти та відкрити для учнів та разом з учнями смисли, актуальні для сьогодення, вимагають від вчителя зарубіжної літератури повної професійної мобілізації. У процесі визначення тактики учитель зазвичай спирається на програмові

документи, якими визначена стратегія мовно-літературної освіти в українській школі, а саме на положення Державного Стандарту освіти та навчальної програми. Однак під час здійснення навчання вчитель-словесник неодноразово потрапляє в ситуації, що потребують науково-методичного пояснення та грамотного вирішення.

Аналіз чотирирічного досвіду роботи з нововведеними творами дозволяє стверджувати, що вчитель ЗЛ сьогодні чекає на допомогу від науковців різних галузей. Твори сучасної літератури потребують іншого ставлення і інших підходів щодо їх презентації, застосування іншого інструментарію для аналізу та інтерпретації і тому, готуючись до уроків, вчитель зарубіжної літератури, має вирішити кілька питань, які вкладаються в наступний алгоритм «БІОГРАФІЯ ПИСЬМЕННИКА → ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧІ РОЗВІДКИ → ПРОПОЗИЦІЇ МЕТОДИСТІВ → КРЕАТИВНЕ ЗАСТОСУВАННЯ ПРОЧИТАНОГО/ПЕРЕЖИТОГО У ПЛОЩИНІ УРОКУ» а саме:

а) знайти достовірну, науково підтверджену інформацію щодо біографії письменника, проаналізувати її у контексті всього життя, відібрати ті факти, що відповідають віковим особливостям учнів та не перевантажують пам'ять юних читачів зайвим.

б) ознайомитися та уважно поставитися до наявного наукового доробку з літературознавства та методик викладання літератури. Саме це допоможе запобігти шаблонному мисленню, коли штампи, напрацьовані під час вивчення попередніх творів, переносяться в роботу з новими текстами;

в) спланувати та реалізувати на практиці найбільш дієвий та природній шлях презентації біографії письменника та його твору на уроці зарубіжної літератури.

Традиційна схема в умовах сьогодення набула певної складності в реалізації, оскільки працювати з біографією живої людини складніше, ніж з біографією класика, в якій вже усі акценти розставлені. Непросто вчителю підготуватися до уроку з вивчення творів сучасної літератури, оскільки «нововведені» тексти не мають аналітичної історії. Чи готовий сучасний учитель відповісти на такі виклики?

На нашу думку, своєрідним заручником ситуації став англійський письменник Роалд Дал та його повість «Чарлі і шоколадна фабрика».

І сам письменник, і твір, написаний у 1964 році, не вписуються в схему традиційної шкільної презентації, оскільки і сьогодні твір та його автор є об'єктами дискусійних баталій.

Слід зазначити, що сучасні біографи ще не зацікавилися особистістю Р. Дала, мабуть, тому ґрунтовні біографічні праці щодо життєвого та творчого шляху письменника відсутні. Інтернет-простір певним чином заповнює цю інформаційну лакуну [2; 3]. Інтернет-джерела послужили основою для біографічних довідок підручників [9, с. 268–271]. І саме в Інтернеті ми знайшли матеріали для аналізу проблеми.

Сьогодні у пошуках біографічних матеріалів вчитель також має можливість звернутися до інтернет-джерел. Під час святкування сторіччя автора однієї з найвідоміших казок світу з'явилося багато статей на інтернет-сайтах, назви яких є дуже промовистими, а думки, що висловлюються їх авторами, не є хором, що славословить ювілярові, а підштовхують до дискусії. У кожній із наведених статей має місце згадування загальновідомих фактів із життя письменника (психологічні травми дитинства, робота в Африці, участь у II-ій світовій війні, важке поранення, початок письменницької кар'єри, родинне життя тощо). Але ставлення до біографічних подій у кожному з матеріалів є індивідуально визначеним, як на рівні заголовків, так і в інтерпретації творчих досягнень Дала.

Микола Дік у блозі з нейтральним формулюванням назви «Дал Роальд – англійський письменник і сценарист» коротко переказує події біографії ювіляра, згадує про критиків, що звернули увагу на Дала, одноставно помітивши «демонічне» бачення світу, близько тому, що характерно для творів класика англійської літератури Сакі, майстра містифікації і абсурду. У «Нью-Йорк таймс» побачили в Далі письменника, який характеризується «гротескною уявою, здатністю розгледіти анекдотичну ситуацію, яка обертається самим неочікуваним образом, жорстоке почуття гумору, з яким краще наносити рани, і точно розрахований, економний стиль» [4].

Традиційним для ювілейного матеріалу є заголовок статті Бориса Невського «Роальд Дал: головний казкар ХХ сторіччя». Автор, аналізуючи творчий доробок Дала, зауважує, що новація письменника полягає у тому, що він «мінє місцями дітей і дорослих, перевиховуючи саме останніх» [9]. Разом із тим Б. Невський згадує про той факт, що

після виходу повісті «Чарлі і шоколадна фабрика» критики поставилися до неї насторожено, оскільки, на їхню думку, «Віллі Вонка поводить себе як соціопат з натяком на шизофренію. А Чарлі перемагає в усіх випробуваннях лише тому, що він слухняний тихоня з неможливої родини» [8].

Перекладач Ігор Богданов у передмові до книги творів Дала (назва передмови – «Добрий казкар із чорним гумором» – побудована на антитезному поєднанні діаметрально протилежних епітетів) пише про постмодерну стилістику письменника (про специфіку творення комічного через застосування чорного гумору) і разом з тим згадує чудові слова Дала, які певним чином перегукуються з хрестоматійними висловлюваннями іншого літератора-льотчика – А. де Сент-Екзюпері: «Найголовніше – вглядіться пильно в той світ, який тебе оточує, найдивовижні таємниці ховаються там, де на них менш усього очікуєш. Той, хто не вірить в дива, ніколи не зустрінеться з ними» [1], створюючи ефект дисонансу.

На думку Владислава Крилова, для оцінки позиції Р. Дала в літературі більш підходить словосполучення оксюморонного типу. У статті «Недобрий казкар» автор зауважує, що «успіх дитячих книг Дала був зумовлений не тільки блискучою майстерністю розповідача, але і тим, що автор відступив від звичної солодкої манери спілкування з маленькими читачами – небезпеки, що пильнують за героями, нагадують чи то нічні кошмари, чи то реальні, а не адаптовані та «зацукровані» Голівудом класичні казки» [5].

Маргарет Толбот, граючи в алузії, у статті «Любитель солодкого» [10] також спростовує думку про Дала, як про доброго казкаря. Дослідниця наголошує на брутальності стилю письменника, вказує на його «отруйний тон, позбавлений сентиментів та приправлений елементами садизму та лукавства» [10]. Згадаємо, як у повісті «Чарлі і шоколадна фабрика» покарані неслухняні діти. На думку дослідниці, письменник установлює рівність між каліцтвом зовнішнім і каліцтвом внутрішнім. Саме тому його негативні персонажі настільки огидні. В цьому М. Толбот бачить бажання письменника затаврувати внутрішню моральну деформацію, вивести її на світло. У такий спосіб, вважає авторка, Дал унаочнює можливість вибудовування чесних стосунків

дітьми з дорослим світом, оскільки така зовнішність дорослої людини свідчатиме про небезпеку.

Бібліотекар, перекладач, літературний критик Ольга Мяеотс у статті «Обурюючий Роальд Дал» [7], дотримуючись класичної думки про споконвічне протистояння світів дорослих та дітей, бачить у Далі захисника цінностей дитячого світу, який готовий до застосування навіть аморальних засобів заради збереження дитини. «Не дивно, – пише О. Мяеотс, – що дитячий бунт у книгах Дала завжди спрямований проти світу дорослих – такого незатишного для дитини, жорстокого і лицемірного. З перших же книжок, запідозривши в Далі небезпечного ворога, дорослі – вчителі, критики, батьки – ополчилися на «шкідливого» письменника.

Аналіз наведених текстів підтверджує думку щодо місця Р. Дала в дитячій літературі та у культурному просторі вже XXI століття. Кожен зі згаданих дописувачів визнає авторитет Дала-письменника, проте ставлення до його творів, а, значить, і до автора, не є однозначним.

У дитячому читанні, в шкільній літературі таких прецедентів ще не було, оскільки твори класичної літератури, перевірені часом, зазвичай вже поза межами емоційно гарячих дискусій. Проте такий формат комунікації є характерним для будь-якого мистецького явища епохи постмодерну. Учитель, не маючи великого досвіду роботи з творами сучасної чи умовно сучасної (Р. Дал) літератури потрапляє в ситуацію складного вибору, коли необхідно, з одного боку, представити письменника-провідника у світ його героїв, а з іншого, – не відмовитися від об'єктивності в зображенні його світу. В подібну ситуацію вчитель зарубіжної літератури потрапляє і під час вивчення літературознавчих чи методичних матеріалів. Невтішним результатом неусвідомлення першопричини проблеми стала значна кількість неякісних, шаблонних методичних матеріалів, що заповнили методичні сайти та книжкові магазини.

Процес виховання творчого читача із самостійним критичним мисленням та розвинутим естетичним смаком потребує від учителя грамотно організованої зустрічі учнів із письменником. Саме від того, якою буде ця зустріч, багато в чому залежить мотивація школярів до читання твору та подальша історія стосунків юного читача і письменника. І тому вчителю прийдеться разом з науковцями і самостійно шукати відповіді на запитання, що формулює час.

Література

1. Богданов И. Добрый сказочник с черным юмором. – [Электронный ресурс] / И. Богданов. – Режим доступа: http://lib.ru/INPROZ/DAL/dal3.txt_with-big-pictures.html.
2. Дал Роальд. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://uk.wikipedia.org/wiki/Роальд_Дал.
3. Даль Роальд. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://ru.wikipedia.org/wiki/Даль,_Роальд.
4. Дик М. Даль Роальд – английский писатель и сценарист / [Электронный ресурс] / М. Дик. – Режим доступа: <http://soyuz-pisatelei.ru/forum/52-694-1>.
5. Крылов В. Недобрый сказочник / [Электронный ресурс] / В. Крылов. – Режим доступа: <https://russian.rt.com/article/320720-nedobryi-skazochnik-stolet-so-dnya-rozhdeniya>.
6. Мартиненко А. Великий добрый велетень британської літератури Роальд Дал / [Электронный ресурс] / А. Мартиненко. – Режим доступа: <http://www.chytomo.com/news/velikij-dobrij-veleten-britanskoii-literaturi-roald-dal>.
7. Мязотс О. Возмутительный Роальд Даль / [Электронный ресурс] / О. Мязотс. – Режим доступа: <http://lib.1september.ru/article.php?ID=200602018>.
8. Невский Б. Роальд Даль: главный сказочник XX века / [Электронный ресурс] / Б. Невский. – Режим доступа: <https://www.mirf.ru/book/roald-dahl-glavnyu-skazochnik-xx-veka>.
9. Ніколенко О. М. Світова література: підручник для 5 кл. загальноосвіт. навч. закл. / О. М. Ніколенко, Т. М. Конєва, О. В. Орлова та ін. – К.: Грамота, 2013. – 296 с.
10. Толбот М. Любитель сладкого: [Пер. с англ. С. Карпа] / [Электронный ресурс] / М. Толбот. – Режим доступа: <https://old.russ.ru/perevod/20050727.html>.

ЗМІСТ

**РОЗДІЛ I. КОГНІТИВНИЙ, КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ І
ФІЛОСОФСЬКИЙ АСПЕКТИ МОВИ Й МОВЛЕННЯ**

Kolesnyk O. S. Defragmenting the Worlds: M-Logic in Verbal Modeling ...	3
Хоменко І. А. Аудіальний контент у медіа та освіті: спроба осмислення явища з позицій східної філософії та європейської психології	5
Hall D. L. Social Media is “The Message”	10
Борисов О. О. Когнітивно-семантичний аналіз ключових номінацій концептів DIALOGUE та ДІАЛОГ: зіставний аспект (на матеріалі сучасних англомовних та україномовних лексикографічних джерел).....	12
Борисов О. О., Васильєва О. Г. Філософсько-методологічні засади дослідження комунікації	15
Ворохобов А. В. Герменевтика Ульриха Кёртнера как индикатор постмодернистской дилеммы протестантской академической теологии на Западе	19
Гідора-Шишковська А. Л. Інформаційна характеристика правових текстів ЄС	24
Зинцова Ю. Н. Способы выражения аспектуальных характеристик предельных глаголов немецкого языка	26
Красавіна В. В. Символічна концептуалізація епітета козацький (на матеріалі творів другої половини XIX – першої половини XX ст.)	28
Кришталюк Г. А. Фокусування як когнітивно-дискурсивна функція заперечення в англомовних газетах	32
Марчишина А. А. Маскулінна гендерна ідентичність у постмодерністській прозі	35
Мойсеюк Ю. М. Символіка геральдичних кольорів в англо-американській художній літературі	39
Набок А. І. Моделі створення ефекту суб’єктивності в ініціальних заголовках інтернет-новин: фіксовані моделі.....	43
Плисов Е. В. Исламская лексика в немецком толковом словаре	47
Репех Н. В. Роль семантики <i>початку</i> і <i>кінця</i> в англомовному медіа-дискурсі: лінгвокогнітивний аспект	50
Ярошук М. В. Политическая корректность как феномен американской культуры	54

**РОЗДІЛ II. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЛІНГВОПРАГМАТИКИ,
ДИСКУРСОЛОГІЇ ТА ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА**

Славова Л. Л. Мовна особистість політика як носій індивідуальних і соціальних цінностей	59
Вуєк О. Є. Linguo-cultural reconstruction via pragmatics of poetic texts....	64
Ганжа І. В. Невербальна поведінка представників англomовної лінгвокультури у процесі уникнення комунікативних невдач.....	67
Гаценко І. О. Своєрідність загадки як жанру фольклорного дискурсу....	72
Горбачова Н. І. Прагмалінгвістичний аспект спілкування керівника та підлеглого (на матеріалі англomовного кінодискурсу).....	75
Деркач Н. В. Просодична організація англійських прислів'їв з функцією несхвалення, осуду та критики	79
Ковальська Н. В., Шерстюк І. В. Особливості перекладу мовних засобів вираження іронії в художніх англomовних текстах	84
Куценко М. А. Обґрунтування статусу висловлень співчуття в англійському діалогічному мовленні.....	86
Кузьмичёва А. А. Темпоральний компонент просодии (на матеріалі німецьких восклицательних іронічних висказувань).....	89
Матвеева И. В. Коммунікативно-прагматический потенціал «я»-суб'єкта в сучасному німецькому мові	92
Новицька Т. В. Історіографічний аспект дослідження економії мовленнєвих зусиль	95
Пархоменко О. М. Переклад як міжкультурна комунікація: досвід А. Ф. Прево.....	100
Тарасевич Н. А. Linguistic Personality Development through Discourse.....	105
Федун Л. М. Особливості перекладу неологізмів сфери інформаційних технологій.....	108

**РОЗДІЛ III. ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ МОВ І
КУЛЬТУР**

Бараненкова Н. А. Особливості формування перекладацької компетентності у студентів технічних спеціальностей.....	113
Борисенко В. В. Сучасні технології в навчанні студентів-філологів...	117

Василюк Т. В. Диалог культур во внеаудиторной работе со студентами: традиции гостеприимства.....	122
Грона Н. В. Когнітивно-комунікативний підхід до процесу текстотворення учнів молодшого шкільного віку.....	125
Герасименко М. Д. Жанрові характеристики текстів для навчання майбутніх учителів англomовного професійно орієнтованого читання..	129
Конотоп О. С. Сучасні автентичні навчальні відеокурси для формування англomовної комунікативної компетентності у дошкільників	133
Kovalska N. V., Osipchuk Yu. S. Linguistic competence for the future translators	135
Онищук Е. В. К вопросу о межъязыковой интерференции при изучении немецкого языка как второго иностранного.....	138
Сыч М. А. Применение искусственного интеллекта в процессе обучения	141
Хотько Н. А. Социокультурный компонент в структуре иноязычной коммуникативной компетенции	146
РОЗДІЛ IV. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВА ТА МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ ЛІТЕРАТУРИ	
Жила С. О. Концептуальна особливість роману «Вічник» Мирослава Дочинця	151
Дягель С. Н. Проза В. Каминера в мультикультурном контексте современной литературы Германии	155
Иванова В. М. Стилиеве искания в поэзии Венди Коуп	159
Кашпур С. І. Образ лабіринту в постмодерній літературі (на прикладі новели Х. Л. Борхеса «Вавилонська бібліотека» та роману Ю. Андруховича «Московіада»)	164
Мартинець А. М. Два вибори як представлення двох світів героя-воїна у творах про сучасну війну українських та російських прозаїків..	167
Острианко-Емін О. О. Онірична символіка в поезії Е. Дікінсон.....	176
Пікун Л. В. Казкові мотиви в романі Б. Космовської «Позолочена рибка».....	179
Росстальна О. А. Роль протиставлення у новелі Т. Гарді «Заборона сина»	183
Сальникова Е. Г. Жанровое своеобразие романов С. Ахерн.....	186

Матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції

Смирнова Т. П. Актуальные вопросы современного литературоведения: немецкоязычная литература мигрантов	189
Чередник Т. П. Презентація творів сучасної дитячої літератури як виклик професіоналізму вчителя літератури	193
Відомості про учасників конференції	199